

docet Augustinus locis relatis in probationibus. Unde natura innocens cum collatis sibi viribus perinde agere ac perseverare poterat, ac mulier fœcunda et sana vegetam prolem gignere, ac miles fortis et armatus hostem ignavum et inermem vincere, et homo sanus ambulare et loqui; quamquam cum id sit, minime fiat absque Dei motione, quam nostri Thomistæ explicant per physicam præmotionem omnibus agentibus secundis in quovis statu necessariam. At homo in hoc statu, etiam per gratiam justificatus, se habet ad bonum et ad perseverantiam ut causa infirma, innumerisque impedimentis implicata: ex quo fit ut, si solum secundum consuetum cursum rerum et juxta propriæ conditionis modum ei provideretur, nemo perseveraret; et ideo iis omnibus qui perseverant, confertur per specialissimum Dei auxilium, non solum juxta consuetum modum movens et dirigens, sed etiam specialissimo modo sanans, roborans et dirigens, et, ut ita dicam, manu tenens hominem, ut, licet infirmus inter tot tentationes, perseveret per Dei virtutem.

Igitur juxta has observationes facilis est responsio ad ea quæ opponunt adversarii ex Augustino, ut videre est in priori nostro Opere.

DISSERTATIO III

DE NECESSITATE GRATIÆ

D. Thomas, q. 109.

ARTICULUS I

Quid intelligatur nomine gratiæ?

I. Relictis variis gratiæ acceptionibus, hic sumitur generaliter pro quocumque dono seu beneficio gratis, hoc est, ex mera Dei benignitate, non ex justitia aut ex meritis nostris concesso. Sub hæ generali gratiæ acceptione omnia

dona naturalia, scilicet ipsa natura et omnes ejus potentiae, possunt dici gratiæ; gratis enim Deus nobis contulit esse, vivere, sentire, intelligere, velle, etc. Hæc tamen, etsi isto lato sensu dicantur gratiæ, non possunt dici auxilia gratiæ, quia auxilium supponit eum qui adjuvatur et potentias activas quas adjuvat.

II. Gratiæ proprie et communi Scripturæ atque Ecclesiæ sensu accipitur pro dono gratuito, sive habituali sive actuali, naturæ superaddito.

III. Gratiæ hæc, tam habitualis quam actualis, est duplicis ordinis, naturalis scilicet et supernaturalis: naturalis, quæ movet ad bonum intra sphæram naturalium, ut si Deus infundat lumen scientiæ naturalis, aut moveat specialiter ad rerum naturalium cognitionem; supernaturalis, quæ vel habitu vel motione adjuvat ad ea quæ excedunt vires naturæ, ut dum Deus infundit habitum fidei vel charitatis, aut movet ad alterutrius actum. Inter utrumque hoc auxilium potest adhuc distingui alterum, quasi medium, quod de utroque aliquid participat, scilicet ut sit naturale quoad substantiam et supernaturale quoad modum, v. g., dum Christus cæcum natum illuminavit: modus namque operandi hunc effectum fuit supra vires naturæ, quamvis effectus, consequenter gratia, substantialiter sit intra ordinem naturæ; non enim iste visus fuit alterius rationis quam visus cæterorum hominum.

IV. Verum, quia gratia dividitur contra naturam, gratia præcise sistens in bono naturali minus proprie dicitur gratia: unde propriissime dicitur gratia, vel habitus supernaturalis infusus, ut gratia sanctificans et virtutes infusæ, vel motio supernaturalis qua nos movet Deus ut primus motor in ordine gratiæ ad actus supernaturales, vel etiam ea Dei operatio qua res naturales dirigit ad salutem nostram.

V. Gratiæ sumpta pro motione supernaturali est duplex, moralis et physica. Moralis fit per ostensionem boni, quandoque adjuncta infusione luminis ad illud percipiendum: pertinet ad causam finalem. Physica fit per influxum effective et intrinsece reducentem facultatem

ad actum : pertinet ad causam efficientem. Deum utroque modo movere voluntatem, docet Author 1^a p., q. 105, a. 4, et alibi.

VI. Motio physica quandoque est mera applicatio potentiae et virtutis praëxistentis, ut cum Deus voluntatem justi movet ad actum charitatis. Quandoque, licet sit applicatio potentiae, non est tamen applicatio virtutis, quia non praëxistit, sed eam secum adfert per modum transeuntis, ut dum Deus voluntatem peccatoris movet ad actum attritionis aut contritionis; cum enim iste actus sit supernaturalis, et in illo peccatore nullus adhuc habitus supernaturalis existat, necesse est ut illa motio conversionem inchoans secum adferat aliquam virtutem supernaturalem, non per modum habitus permanentis, sed per modum passionis transeuntis.

VII. Motio illa physica quæ est mera applicatio potentiae et virtutis praëxistentis, iterum est duplex: una generalis, qua Deus ut primus et universalis motor applicat facultates secundum exigentiam et modum earum ad actus sibi proportionatos; altera specialis, qua Deus quandoque mentem hominis applicat ad cogitanda vel volenda quæ, licet non excedant ejus vires, tamen, secundum consuetum cursum et dispositionem subjecti, homo ea non cogitaret nec vellet, et hoc tam in naturalibus, quam in supernaturalibus.

VIII. Motio generalis qua Deus, ut primus et universalis motor, tam in ordine naturæ quam in ordine gratiæ, applicat potentiam et virtutem praëxistentem, secundum ejus exigentiam et consuetum rerum cursum, ad actus ipsi proportionatos, primo aspectu videtur non pertinere proprie ad auxilium speciale gratiæ, quia non datur gratuito, sed ex connaturali quadam exigentia: sicut enim, supposita collatione virtutis naturalis, illi debetur motio seu concursus generalis ipsam præmovens ad actum proprium, ut igni ad comburendum, soli ad illuminandum, ita quod sine miraculo non possit illi denegari; sic, quamvis justo data sit gratis virtus elevans ad bonum supernaturale, ea tamen supposita, debetur quodammodo juxta

leges communes Providentiæ, generalis motio illam applicans ad actus ipsi proportionatos.

Attamen, si rem altius consideremus, hæc motio generalis potest et debet aliquo vero sensu dici speciale auxilium gratiæ. Pro ejus intelligentia observandum est, hanc motionem generalem non eodem modo se habere in agentibus naturalibus et voluntariis. Agentia naturalia habent naturalem formam qua determinantur necessario ad unum actum sibi convenientem, ut ignis ad comburendum, sol ad illuminandum, et sic exigunt motionem generalem determinantem ad actum sibi proprium. Agentia autem voluntaria non habent formam naturalem qua determinantur necessario ad unum actum sibi convenientem, sed vertibilia sunt ad opposita et defectibilia a bono sibi connaturali. Sic, licet objectum intellectus sit verum, voluntatis secundum se bonum naturale, voluntatis ut instructæ virtutibus infusis bonum supernaturale; tamen intellectus ad verum et voluntas ad bonum sive naturale sive supernaturale feruntur flexibiliter et sunt ab illo defectibiles. Unde, quamvis istis potentiis debeatur motio generalis qua aliquando attingant suum objectum, non tamen ut attingant semper et indefectibiliter. Quod ergo hic et nunc isti detur potius quam alteri, est ex speciali gratia.

Quapropter, si ista motio generalis consideretur respective ad naturam secundum se aut ut instructam virtutibus infusis, dicenda est motio generalis, et non auxilium speciale gratuitum; quia ad providentiam generalem pertinet movere unumquodque agens secundum modum suum, et cum in homine sit inclinatio, attenuata licet et defectibilis, non tamen totaliter corrupta, ad bonum, illi debetur motio qua aliquando moveatur ad actum bonum sibi convenientem, et non semper ad malum. Unde quod moveatur aliquando ad bonum, non est auxilium pure gratuitum, quia quodammodo debetur; neque speciale, quia non est ex speciali benevolentia et providentia, sed secundum leges communis providentiæ quæ naturas defectibiles quandoque movet ad bonum suæ naturæ, quandoque permittit deficere. Idem dic de voluntate informata cha-

ritate, respectu boni supernaturalis. Sed, si ista motio consideretur respective ad hominem cui datur præ alio, tunc respectu hujus hominis potest et debet dici speciale auxilium gratiæ; quia, quamvis natura, ut dictum est, exigit quandoque moveri in bonum, non tamen hic homo præ altero exigit ut hic et nunc potius quam alter moveatur in bonum. Unde, quod moveatur in bonum a quo alter deficit et a quo ipse deficere poterat, est ex auxilio speciali gratiæ, id est, gratis collato. > +

[Hanc observationem, quæ cuique mature attendenti pervia est, expendit et tradit S. Thomas, q. 24 de Veritate, a. 14, o, his verbis: « Quamvis hujusmodi bona [scilicet naturæ suæ proportionata] homo possit facere sine gratia gratum faciente, non tamen potest ea facere sine Deo, cum nulla res possit in naturalem operationem exire nisi virtute divina; quia causa secunda non agit nisi per virtutem causæ primæ. Et hoc verum est tam in naturalibus agentibus, quam in voluntariis. Tamen hoc alio modo habet necessitatem in utrisque. Operationis enim naturalis Deus est causa, in quantum dat et conservat id quod est principium naturalis operationis in re, ex quo de necessitate determinata operatio sequitur: sicut dum conservat gravitatem in terra, quæ est principium motus deorsum: » Licet hic Angelicus generalem motionem non memoret, eam tamen semper supponit et alibi exprimit. Hanc autem generalem motionem non sufficere homini ut agat bonum sibi connaturale, sed eum indigere speciali motione et directione, explicat sic proseguendo: « Sed voluntas hominis non est determinata ad aliquam unam operationem, sed se habet indifferenter ad multas [id est, bonas et malas], et sic quodammodo est in potentia, nisi mota per aliquid activum, vel quod ei exterius representatur, sicut est bonum apprehensum, vel quod in ea interius operetur, sicut est ipse Deus, ut Augustinus dicit in lib. de Gratia et libero Arbitrio, cap. 21, ostendens multipliciter Deum operari in cordibus hominum. Omnes autem exteriores motus [idem die de interioribus] a divina provi-

dentia moderantur secundum quod ipse judicat aliquem esse excitandum ad bonum his vel illis actionibus. Unde, si gratiam Dei velimus dicere, non aliquid habituale donum, sed ipsam misericordiam Dei, per quam interius motum mentis operatur et exteriora ordinat ad hominis salutem; sic nec ullum bonum homo potest facere sine gratia Dei. » Ergo, juxta S. Thomam, homo, propter indifferentiam humani arbitrii, ut bonum potius quam malum agat indiget divina providentia, quæ, secundum quod judicat convenire, moderatur motus ad bonum, et misericordia Dei, per quam interius motum mentis operatur et exteriora ordinat ad bonum. Nemo autem dicere potest hoc auxilium esse huic homini pro altero debitum. Ergo est gratuitum, quia non datur ex merito, sed ex misericordia. Est et speciale, quia non omnibus datur, quantumvis respective ad naturam secundum se sit debitum et generale.)

Hæc observatio omnino necessaria est ad enodandas difficultates, alioquin intricatissimas, hujus dissertationis. Tollit namque ambiguitates et æquivocationes propter quas multi cespitant et deluduntur, conciliatque opiniones Thomistarum apparenter contrarias, ut patebit ex dicendis.

ARTICULUS II

Utrum homo sine gratia possit aliquid verum cognoscere?

[Suppono tamquam principium certum, quo omnes difficultates de necessitate gratiæ debent dirimi, quod definiit Cælestinus Papa, aut quivis alius Pontifex auctor capitulorum quæ ipsi adscribuntur, cap. 12, scilicet: « Gratiæ operi et dignationi nihil penitus subtrahendum est. » Hoc principium in Scripturis, conciliis, Patribus et communi sensu fundatum Thomistæ cum suo Doctore¹

1. 1^a part., q. 103, a. 3, o; 1° 2^a, q. 109, a. 1, o.

sic explicant, quod Deus non solum homini dedit et conservat virtutes bene agendi, sed eas movet et applicat ad bene agendum; his enim duobus continetur quidquid est entis et boni in opere.

Quantum ad cognitionem veri, duplicis generis sunt veritates, secundum quod ad ordinem naturalem vel ad ordinem supernaturalem spectant.

Inter veritates naturales quædam sunt, pro præsentis statu unionis animæ ad corpus, intellectui nostro proportionatæ, ut quæ ex sensibus vel ex principiis per se notis deducuntur. Quædam captum nostrum superant, vel quia sunt sensibus imperviæ,¹⁾ aut connexionem necessariam non habent cum principiis naturaliter notis, ut cogitationes cordium et futura contingentia, vel quia sunt mere spirituales, ut substantia angelica. Constat has posteriores non posse cognosci sine speciali Dei auxilio, et de his non est quæstio, sed de prioribus tantum.

Iterum inter veritates naturales quædam sunt mere speculative, quæ scilicet nullo modo spectant ad praxim, ut: quodlibet est vel non est, totum est sua parte majus, non est effectus sine causa. Quædam sunt practicæ, ut: bonum est faciendum, Deus est colendus, parentes sunt honorandi. De veritatibus naturalibus prioris generis

Dico 1°: Homo lapsus sine gratia speciali naturæ superaddita, sed cum solo concursu generali prævio, qui tamen aliquo sensu debet dici specialis et gratuitus, potest cognoscere quasdam veritates naturales¹⁾. Est contra quosdam antiquos et Vasquez.

Probatur prima pars. Unaquæque forma seu virtus rebus creatis a Deo indita, habet efficaciam respectu alicujus actus determinati, in quem potest ferri secundum suam proprietatem. Ergo intellectus noster, etiam in præsentis statu, habens formam veri cognoscitivam, hoc est, intelligibile lumen, licet per peccatum obscuratum, non tamen extinctum, potest ex se aliquam veritatem cognos-

1. Hic q. 109, a. 1, o_g

(1) Inaccessibles

(2) per se 2 partes

cere. Adde quod aliter potentia intellectiva, quæ est omnium potentialium perfectissima, foret imperfectissima.

Probatur secunda pars. Omnes motus, tam corporales quam spirituales, reducuntur in primum movens simpliciter, quod est Deus: et ideo, quantumcumque natura aliqua corporalis vel spiritualis ponatur perfecta, non potest in suum actum procedere, nisi moveatur a Deo; quæ quidem motio est secundum suæ providentiæ rationem, non secundum necessitatem naturæ, sicut motio corporis cœlestis.

Probatur tertia pars, scilicet quod hæc motio quam dicimus generalem, aliquo sensu dici debeat specialis et gratuita. Cum enim intellectus noster sit defectibilis et flexibilis ad assentiendum vero et falso, illi debetur, secundum leges communis providentiæ, ut aliquando moveatur in verum et non semper in falsum; et hoc sensu motio est generalis et quodam modo debita, ideoque non debet dici gratia. At quod ille potius moveatur ad verum quam alter qui ab eo deficit et a quo ipse deficere posset, id ipsi non debetur, sed est ex speciali providentia et benevolentia; et hoc sensu potest et debet dici motio et gratia specialis. — Hac explicatione evertitur fundamentum Vasquesii petitum ab indifferentia nostri intellectus ad assentiendum vero et falso.

Dico 2°: Homo lapsus absque gratia speciali superaddita non potest, potentia saltem morali, cognoscere sive collective sive divisive omnes veritates naturales, tam speculative quam speculative-practicæ, a fortiori practice-practicæ.

Dixi 1° « potentia saltem morali. » Duplex enim distinguitur potentia, scilicet physica, quæ habet ex se debitam proportionem cum objecto, abstrahendo ab impedimentis illud attingendi; moralis, quæ præter debitam cum objecto proportionem, nullis impedimentis irretitur aut retardatur ne in actum exeat.

Dixi 2° « veritates speculative-practicæ, » quæ, quamvis spectent ad praxim, ad actum tamen non movent, ut sunt principia generalia syndereseos, seu habitus principiorum

agibulum, et propositiones universales quæ pertinent ad philosophiam moralem, ut: bonum est faciendum, Deus est colendus. Veritates practice-practicæ movent in particulari ad actum, ut: parentes sunt hic et nunc per talem actum honorandi. Ratione actuum qui ex iis procedunt, istæ posteriores veritates pertinent ad sequentes articulos, in quibus tractabitur de necessitate gratiæ ad quodcumque bonum operandum. Hic ergo agendum est tantum de veritatibus mere speculativis et speculative-practicis.

Probatur prima pars, scilicet de cognitione omnium veritatum naturalium collective.

1° Potentia infirma et læsa non potest producere actum excellentissimum potentiæ sanæ et integræ. Atqui cognoscere collective omnes veritates naturales, est actus excellentissimus intellectus sani et integri; intellectus autem humanus est per peccatum læsus et infirmus. Ergo. Unde S. Thomas, IV *Contra gentes*, cap. 52, de pœnis spiritualibus peccati originalis loquens, dicit: « Inter spirituales est potissima debilitas rationis, ex qua contingit quod homo difficulter pervenit ad veri cognitionem et de facili labitur in errorem, et appetitus bestiales omnino superare non potest, sed multoties obnubilatur ab eis. » Et hic a. 3, ad 3: « Magis est natura humana corrupta per peccatum quantum ad appetitum boni, quam quantum ad cognitionem veri. » Ergo corrupta est etiam quantum ad cognitionem veri, licet minus.

2° Facultas intellectiva in homine lapsa multis impedimentis irretitur, ne possit omne verum collective sumptum sine errore attingere. Primum est brevitatis vitæ, in cuius initio homo parum aptus est ad operationes intellectuales, et infinitas prope veritatum naturalium multitudo. Secundum, infirmitas corporis et imperfectio sensuum, a quibus pendet cognitio, qui primum minus expediti, deinde diuturno et acri studio debilitantur. Tertium, vitæ civilis officia, curæ domesticæ, necessitates naturæ, quibus maxima pars vitæ absumitur et a studio veritatis mens avocatur. Quartum, deordinatio passionum, quibus ratio obnubilatur, torpet amor veritatis et delectatio contemplationis.

Atqui hos defectus auxilio superiori compensari necesse est, ut homo etiam veritatum naturalium cognitionem collective assequi possit. Ergo.

Probatur secunda pars, de cognitione quarumcumque veritatum naturalium divisive, eisdem ferme rationibus.

1° Voluntas vulnerata non potest absque gratia speciali quodcumque opus bonum morale facere, ut infra probabitur. Ergo similiter intellectus vulneratus non potest sine gratia speciali quodcumque verum cognoscere.

2° Sunt veritates naturales difficillimæ, quæ certo et integre intelligi non possunt sine diuturno et acri studio, ad quod requiruntur voluntas constanter recta, ardens veritatis amor, delectatio contemplationis, quies passionum, firmitas et bona dispositio sensuum et otium curis vacuum. Atqui hæc omnia non habentur in præsentis statu, ut dictum est in probatione primæ partis. Ergo.

Quantum ad veritates supernaturales,

Dico 1°: Homo lapsus, supposita prædicatione seu revelatione externa, potest cum solo prævio concursu generali, sine gratia speciali superaddita, cognoscere et amplecti veritates supernaturales assensu imperfecto, ex aliquo motivo humano. Est communis.

Probatur prima pars. Supponendam et necessariam esse externam revelationem, docet Apostolus, *Rom.*, ix, 14, dicens: *Quomodo credent ei quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?* Et patet; quia nihil possumus cognoscere in præsentis statu, nisi quod cadit sub sensibus per se vel per aliud. Atqui verum supernaturale, cum nulla habeat connexionem cum operibus naturæ, non cadit sub sensibus per se nec per aliud. Ergo ab alio docente descendum est.

Probatur secunda pars, quæ similiter patet. Verum supernaturale, prout subest motivo humano seu naturali, licet entitative sit supernaturale, in ratione tamen objecti formaliter non est supernaturale; quia objectum in ratione objecti formaliter constituitur per motivum seu rationem formalem sub qua attingitur. Ergo, supposita revelatione

externa, potest ex motivo humano propriis viribus credi. Idque patet in hæreticis, qui fide humana credunt quædam mysteria fidei, non ex motivo supernaturali divinæ revelationis, alias omnia crederent, sed vel ex proprio iudicio, vel quia hujusmodi fidem sibi honorificam aut utilem æstimant.

Dico 2° : Homo non potest credere veritates supernaturales ex motivo supernaturali divinæ revelationis sine gratia speciali interna, tam ex parte intellectus, quam ex parte voluntatis ¹. Est contra Pelagianos, Semi-Pelagianos et quosdam theologos, qui dicunt, hominem lapsum posse propriis viribus assentiri assensu naturali veritatibus supernaturalibus ex motivo divinæ revelationis.

Probatur prima pars, nempe requiri gratiam supernaturalem ex parte intellectus, 1° ex Scriptura. Matth., xi, 27 : Nemo novit Filium, nisi Pater, neque Patrem quis novit, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare. Ibid., xvi, 17, Petro suam fidem in Christum profitenti, dicit ipse Christus : Beatus es, Simon Bar-Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est. Ephes., ii, 8 et 9 : Gratia estis salvati per fidem, et hoc non ex vobis, Dei enim donum est : non ex operibus, ut ne quis gloriatur. Ergo.

2° Ratione. Actus fidei quo assentimur veritatibus supernaturalibus ex motivo divinæ revelationis, est supernaturalis. Ergo intellectus non potest illum elicere, nisi adjutus auxilio supernaturali. — Prob. ant. Objectum hujus actus seu assensus est formaliter et in ratione objecti supernaturale : objectum *quod* enim, nempe ipsa veritas, est in se supernaturale ; objectum *quo*, id est, motivum seu ratio formalis *sub qua*, est etiam supernaturale, scilicet divina revelatio. Atqui objectum supernaturale formaliter, qua tale, non potest attingi nisi per actum supernaturalem. Ergo. Et hinc evertitur fundamentum Molinæ, qui dicit, assensum fidei ex motivo divinæ revelationis esse quoad substantiam naturalem, et supernaturalem tantum quoad modum.

1. Hic q. 109. a. 1, o.

Probatur secunda pars, scilicet etiam requiri gratiam supernaturalem ex parte voluntatis. Ad credendum veritates supernaturales ex motivo supernaturali divinæ revelationis, requiritur pia motio voluntatis quæ efficaciter moveat intellectum ad talem assensum. Atqui voluntas non potest suis viribus, sine auxilio supernaturali, movere efficaciter ad actum supernaturalem, qualis est assensus veritatibus fidei ex motivo divinæ revelationis. Ergo. — Prob. maj. In hoc differunt veritates naturales a supernaturalibus, quod naturales possint esse vel ex seipsis vel ratione medii evidentes, sicque convincunt intellectum et ejus assensum extorquent absque motione, saltem libera, voluntatis ; at veritates supernaturales revelatæ neque ex seipsis neque ratione revelationis sunt evidentes, proindeque non convincunt intellectum, nec ejus assensum oblinent, nisi ad hunc assensum intellectus specialiter a voluntate moveatur. >

ARTICULUS III

Utrum homo lapsus possit facere vel velle aliquod bonum absque gratia?

{ Bonum supernaturale non posse fieri absque auxilio supernaturali, constat ex art. præcedenti et ex terminis. Hoc ipso enim quod est supernaturale, superat vires naturæ ; consequenter indiget auxilio superaddito viribus naturæ. Quæstio est itaque de bono morali ordinis naturalis, circa quam est triplex difficultas hic discutienda. Prima : an sine gratia justificante et charitate possit fieri aliquod bonum opus morale? Secunda : an sine fide? Tertia : an sine gratia speciali actuali?

§ I

An possit fieri in hoc statu bonum opus morale sine gratia sanctificante et charitate?

Dico : Potest fieri in hoc statu bonum opus morale sine

gratia sanctificante et charitate, proindeque non omnia peccatorum opera sunt peccata¹.

Conclusio est de fide contra hæreticos nostri temporis decisa.

[Fuit statuta 1° in concilio Constantiensi, sess. xv, adversus Wicleffum et Joannem Hus, quorum iste articulus damnatur : « Ex principiis fidei est per se notum, quod quidquid homo in peccato mortali fecerit, peccat mortaliter. » 2° In concil. Trident., contra Lutherum et Calvinum, sess. vi, can. 7 : « Si quis dixerit, opera omnia quæ ante justificationem fiunt, quacumque ratione facta sint, vera esse peccata, vel odium Dei mereri, aut, quanto vehementius quis nititur se disponere ad gratiam, tanto eum gravius peccare ; anathema sit. » Et can. 8 : « Si quis dixerit, gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores pejores facere ; anathema sit. » Et sess. xiv. *de sacramento Pœnitentiæ*, cap. 4, definit attritionem, « non solum non facere hominem hypocritam et magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse et Spiritus sancti impulsus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat... et ad Dei gratiam in sacramento Pœnitentiæ impetrandum disponit. » Et can. 5, sub anathemate damnat eum qui dixerit, « eam contritionem... non esse verum et utilem dolorem, nec præparare ad gratiam, sed facere hominem hypocritam et magis peccatorem. » 3° A summis Pontificibus S. Pio V, Gregorio XIII et Urbano VIII, qui sequentes propositiones Michaelis Baii damnarunt : « Omne quod agit peccator vel servus peccati, peccatum est. » Est 33. « Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas qua per Spiritum sanctum

1. 1. 2^a, q. 65, a. 2 et 4, o ; 2^a 2^a, q. 10, a. 4, o ; *de Malo*, q. 2, a. 3, ad 7.

in corde diffusa Deus amatur. » Est 38. « In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati. » Est 40. Pariter a Clemente XI, qui damnavit sequentes Quesnelli propositiones : « Non sunt nisi duo amores, unde volitiones et actiones omnes nostræ nascuntur : amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur, et amor quo nos ipsos ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum est non refert, et propter hoc ipsum fit malus. » Est 44. « Amore Dei in corde peccatorum non amplius regnante, necesse est ut in eo carnalis regnet cupiditas, omnesque actiones ejus corrumpat. » Est 45. « Oratio impiorum est novum peccatum, et quod Deus illis concedit, est novum in eos judicium. » Est 59. Plures aliæ ejusdem authoris propositiones eodem errore infectæ, eadem damnatione fuerunt confixæ.]

His omnibus prævit S. Thomas, præsertim q. 2 *de Malo*, a. 5, ad 7, ubi inter cætera decretorie resolvit, « esse simpliciter falsum quod omnis actus qui non est ex voluntate informata charitate sit demeritorius. Alioquin illi qui sunt in peccato mortali, in quolibet suo actu peccarent, nec eis esset consulendum quod interim quidquid boni possent, facerent ; nec opera ab eis facta quæ sunt de genere bonorum, disponderent eos ad gratiam : quæ omnia sunt falsa. »

*Probat*ur alia ratione. Principium malum in agente non inficit ejus actionem, nisi agat ex illo, sicut principium bonum non cohonestat ejus actionem, nisi agat ex illo. Atqui peccator non semper agit ex malo principio cupiditatis, sicut justus non semper agit ex principio bono charitatis, ut dum peccat venialiter. Ergo.

Ex his inferes quod, quamvis non detur medium inter charitatem et cupiditatem respectu personæ, est enim homo justus vel peccator, datur tamen respectu ejus actionis, quatenus procedit a principio bono naturæ, quod non est neque charitas neque cupiditas. ✠

§ II

Utrum sine fide possit fieri aliquod opus moraliter bonum?

¶ Dico : Homo sine gratia fidei potest aliquod opus morale bonum facere¹. Unde non omnia infidelium opera sunt peccata.

Est contra Jansenium, lib. III *de Statu naturæ lapsæ*, et contra Baium, cujus hæc propositio 23 : « Omnia infidelium opera sunt peccata, et philosophorum virtutes sunt vitia. » Est damnata a summis Pontificibus S. Pio V, Gregorio XIII et Urbano VIII.

Probatur 1° Scriptura, quæ hortatur infideles ad bona opera. Sic Daniel, cap. iv, 24, alloquens regem Nabuchodonosor, dicit : *Consilium meum pleceat tibi, et peccata tua eleemosynis redime*. Scriptura autem non hortatur ad male operandum, nec peccata peccatis redimuntur. >

Item Scriptura quædam facta infidelium laudat et ea a Deo fuisse remunerata testatur. Sic *Exodi* i, 17-21, laudat benignitatem obstetricum Ægyptiarum, quæ noluerunt pueros Hebræorum interficere secundum iniquum Pharaonis mandatum, quam ob causam, *bene fecit Deus obstetricibus, et quia timuerunt Deum, ædificavit eis domos*, id est, prolem copiosam concessit. *Josue* ii et vi, hospitalitas Rahab meretricis, quæ viros a Josue missos prodere noluit, laudatur et remuneratur. Atqui Deus nec laudat nec remunerat peccata, sed punit. Ergo.

Probatur 2° ex Augustino, de cujus mente disputatur. S. Doctor, *de Spiritu et littera*, cap. 27, n. 47, ait : « Quædam tamen facta [ab infidelibus] vel legimus, vel novimus, vel audimus, quæ secundum justitiæ regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam merito recteque laudamus : quamquam, si discutiantur quo fine fiant, vix inveniuntur quæ justitiæ debitam laudem defensionemve mereantur. » Palam est Augustinum his verbis agnoscere in infidelibus quædam bona opera, non solum

1. 2^a 2^e, q. 10, a. 4, o.

ex objecto, ut contendit Jansenius, sed etiam spectato fine; qui enim dicit « vix inveniri, » concedit aliquando inveniri, etsi raro. Neque solum id asserit Augustinus, sed etiam probat. « Quia, inquit, non usque adeo in anima humana imago Dei terrenorum defectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint, unde merito dici posset etiam in ipsa impietate vitæ suæ facere aliqua legis vel sapere. »

< *Probatur* 3° ratione utriusque S. Doctoris Augustini et Thomæ. Ille potest facere aliquid boni naturalis, in quo non est plene extinctum bonum naturæ. Atqui bonum naturæ, scilicet naturalis inclinatio ad bonum rationis, principia synderesis et æquitatis naturalis, seu, ut dicit Augustinus, imago Dei, licet sit attenuatum et obscuratum in infidelibus, non est tamen totaliter destructum, aut per malitiam consummatam penitus absorptum, ut in dæmonibus. Ergo. >

Confirmatur 1°. Fidelis justus, in via nondum in bono confirmatus, non semper agit ex habitu dominante fidei et justitiæ, sed aliquando in levioribus peccat. Ergo pariter infidelis, in via nondum confirmatus in malo, non semper agit ex habitu dominante infidelitatis, sed potest quandoque in levioribus bene agere. — Patet consequentia; quia sic se habet voluntas infidelis ad malum, sicut voluntas fidelis justus ad bonum.

Confirmatur 2°. Omne peccatum meretur pœnam, et eo homo fit deterior. Atqui infidelis qui ex naturali pietate honorat parentes, aut ex naturali æquitate solvit debita, non meretur pœnam, nec eo fit deterior. Ergo.

§ III

Utrum homo lapsus possit facere aliquod bonum morale ordinis naturalis sine speciali gratia actuali?

< Dico : Homo lapsus cum solo concursu generali, sine aliquo alio superaddito gratiæ auxilio, potest facere ali-